

หมอชาวบ้าน

Moh-Chao-Ban Publishing House

เพื่อชีวิต สุขภาพ สิ่งแวดล้อม

สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน บก.

๓๖/๖ ซอยประดิพัทธ์ ๑๐ ถนนประดิพัทธ์ แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพฯ ๑๐๕๐๐
โทรศัพท์ ๐-๒๖๑๘-๔๗๑๐, ๐-๒๒๗๘-๑๖๑๖ โทรสาร ๐-๒๒๗๑-๑๘๐๖

Moh-Chao-Ban Publishing House

36/6 Soi Pradipat 10, Pradipat Road, Samsen Nai, Phayathai, Bangkok 10400 Thailand.
Tel. (+66) 2618 4710, (+66) 2278-1616 Fax. (+66) 2271-1806
www.doctor.or.th. E-mail: manager@doctor.or.th

ข้อมูลโดยสังเขปของหนังสือ

ชื่อหนังสือ	“94ชีวิต ท้องแคนพุทธภูมิ”
ผู้เขียน/ผู้บันทึก	นายแพทย์ประเวศ วะสี
กระดาษปก	อาร์ตการ์ด 310 แกรม พิมพ์ 4 สี สปอร์ตยูวี
กระดาษเนื้อหา	ถนอมสายตา พิมพ์ 1 สีและ 4 สี
จำนวนหน้า	276 หน้า

รายละเอียดการร่วมเป็นเจ้าของภาพเผยแพร่เป็นวิทยาทาน

1. กรณีเป็นเจ้าของภาพพิมพ์เองทั้งเล่มตั้งแต่ 1,000. เล่มขึ้นไปโดยเปลี่ยนปกใหม่และเปลี่ยนกระดาษเนื้อในใหม่ สามารถเพิ่มเครื่องหมายหรือตราสัญลักษณ์ของหน่วยงานบนปกได้ตามต้องการ ค่าใช้จ่ายจะคำนวณจากต้นทุนที่ใช้จริง
2. กรณีเป็นเจ้าของภาพ สั่งซื้อหนังสือแบบพิมพ์สำเร็จเป็นเล่มแล้ว
  - 2.1 ร่วมเป็นเจ้าของภาพบริจาคสมทบทุนจำนวน 5,000.บาท รับหนังสือไปเผยแพร่ จำนวน 35 เล่ม
  - 2.2 ร่วมเป็นเจ้าของภาพบริจาคสมทบทุนจำนวน 10,000.บาท รับหนังสือไปเผยแพร่ จำนวน 80 เล่ม
  - 2.3 ร่วมเป็นเจ้าของภาพบริจาคสมทบทุนจำนวน 20,000.บาท รับหนังสือไปเผยแพร่ จำนวน 180 เล่ม
  - 2.4 ร่วมเป็นเจ้าของภาพบริจาคสมทบทุนจำนวน 30,000.บาท รับหนังสือไปเผยแพร่ จำนวน 300 เล่ม

เพิ่มสิทธิพิเศษใส่เครื่องหมายหรือตราสัญลักษณ์ของหน่วยงาน บนปกหน้าในได้ (เฉพาะข้อ 2.4)

ค่าจัดส่งฟรีสำหรับในเขตกรุงเทพและปริมณฑล ต่างจังหวัดช่วยค่าจัดส่งตามค่าขนส่งที่ได้ส่งตามจริง

ข้อมูลเพิ่มเติม : คุณเอกชัย ศิลลาอาสน์

โทร. 0-2618-4710 ต่อ 29, 08-9202-0638

ตัวอย่าง บทความบทที่ 8

คำนำพู่เขียน

"๙๔ ชีวิต ท่องแดนพุทธภูมิ" เป็นบันทึกการจาริกธรรมไป สักการะสังเวชนียสถาน ในประเทศอินเดีย เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๔๖ โดยการนำของนายแพทย์โรจนรุ่ง สุวรรณสุทธิ และคุณธัมมา อารีราษฎร์ การทำอะไรโดยมากจะไม่ให้ผล ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ แต่จาริกธรรมไป สักการะสังเวชนียสถานนี้ให้ผลเต็มร้อย เพราะทุกคนเกิดความปิติ และมีศรัทธาปลาทะในพระบรมศาสดามากขึ้น ยกกระดับจิตใจให้สูงขึ้น

ผู้ร่วมเดินทางได้บันทึกความรู้สึกไว้ ดังที่ได้รวมพิมพ์เป็นภาค ผนวก ซึ่งต้องขอขอบคุณแพทย์หญิงจันทพงษ์ วะสี ที่เป็นธุระรวบรวม และเป็นบรรณาธิการของข้อเขียนโดยผู้ร่วมเดินทาง นำเสียดายที่คุณ อารัมมาได้ถึงแก่กรรมไปเสียก่อนหนังสือเล่มนี้ออก จึงขออุทิศความดี ของหนังสือเป็นเครื่องบูชาคุณงามความดีของคุณธัมมา อารีราษฎร์ ที่มีจิตกุศลเพียรพยายามพาคนไทยไปพบพระพุทธเจ้าได้เป็นจำนวนมาก ในหลายสิบปีที่ผ่านมา

ถ้าแม้ "๙๔ ชีวิต ท่องแดนพุทธภูมิ" จะก่อให้เกิดศรัทธา ปลาทะและธรรมจันทะ ให้ผู้อ่านถึงบ้าง แม้เล็กน้อยเพียงใด ก็ขออุทิศ บุญนั้นให้เพื่อนมนุษย์ ขอให้เป็นกุศลปัจจัยนำไปสู่การพ้นทุกข์ร่วมกัน

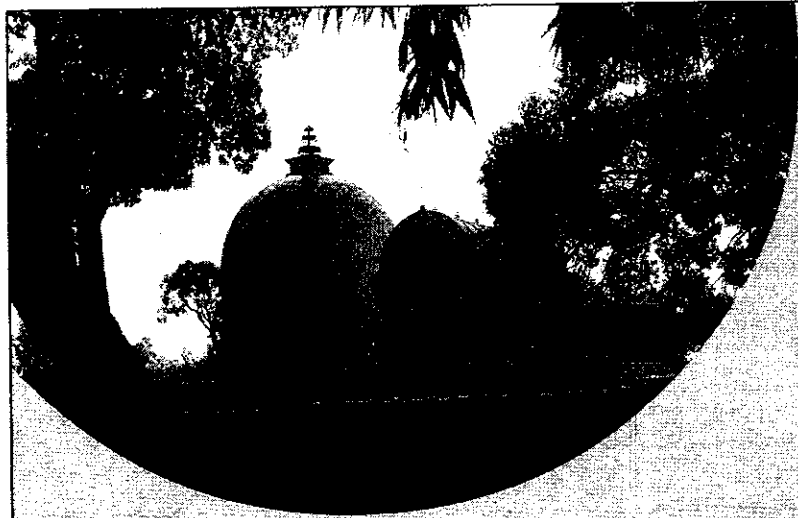
ประเวศ วะสี

(ศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี)

๓๐ ธันวาคม ๒๕๔๗

สารบัญ

๑	บุพพบท	๑
๒	กัลกัตตา-ปาฏลีบุตร-นาลันทา	๑๕
๓	นาลันทา-ราชคฤห์	๒๙
๔	ราชคฤห์-นาลันทา-พุทธคยา	๔๑
๕	พุทธคยา	๕๓
๖	พุทธคยา-พาราณสี	๖๕
๗	สารนาถ-กุสินารา	๗๙
๘	เส้นทางมหาปรีนิพพาน-กุสินารา	๙๑
๙	วัดไทยกุสินารา-ลุมพินี	๑๐๓
๑๐	ลุมพินี-สาวัดดี	๑๑๕
๑๑	สาวัดดี	๑๒๙
๑๒	สาวัดดี-ทัชมาฮาล-ถ้ำอชันตา-เอลโลรา	๑๔๕
	ข้อคิดหลังการเดินทางท่องเที่ยวท่องแดนพุทธภูมิ	๑๖๑
	บทส่งท้ายการเดินทางท่องเที่ยวท่องแดนพุทธภูมิ	๒๗๔

๓๕ ๒๖๓
ท่องเที่ยว
ท่องเที่ยวพุทธภูมิ :

๕) เส้นทางมหาปรัชญาปารมิตตา

มหาปรัชญาปารมิตตาและมหาปรัชญาปารมิตตา ล่องหนูปึงกูกับปรัชญาปารมิตตาของ
พระบรมศาสดาเจ้าโคตมสัมมาสัมพุทธเจ้า ณ ศาลาธรรมน พะยูงสีนา

ภาพที่ ๑ - มound ที่วัดป่าเลไลยก์ จังหวัดสุพรรณบุรี

ภาพที่ ๒ - ชาวนาในสวนผลไม้

ภาพที่ ๓ - ไร่สวนผลไม้ในเขต
เมืองสุพรรณบุรี

ภาพที่ ๔ - ทุ่งนาและสวนผลไม้ในเขตเมืองสุพรรณบุรี

ที่นี้ตอนหนึ่งตรัสกะพระอานนท์ว่า “ดูกรอานนท์ บัดนี้เราแก่
เดี๋ยวเป็นผู้ใหญ่ล่วงกาลผ่านวัยมาโดยลำดับแล้ว วัยของเราเป็นมาถึง
๘๐ ปีแล้ว เกวียนเก้ายังจะใช้ไปได้เพราะการซ่อมแซมด้วยไม้ไผ่แม้จันท
กายของตถาคตก็ฉนั้นเหมือนกัน ยังเป็นไปได้อีกคล้ายกับเกวียนเก้าที่
ซ่อมแซมด้วยไม้ไผ่ ฯลฯ”

“ดูกรอานนท์ สมัยใดตถาคตเข้าถึงเจโตสมาธิอันไม่มีนิมิต
เพราะไม่ทำไว้ในใจซึ่งนิมิตทั้งปวง เพราะดับเวทนาบางเหล่าแล้วอยู่
สมัยนั้นกายของตถาคตย่อมผาสุก...”

สรุปตรงนี้คือ การเจริญสมาธิสามารถบำบัดโรค ทำให้สุขภาพ
ดีและอายุยืน สมัยนี้ในตะวันตกกำลังสนใจในเรื่องกรรมฐานกับการ
บำบัดโรคกันมาก คนทุกคนควรเจริญวิปัสสนากรรมฐานเป็นวิถีชีวิต
เพื่อการมีความสุขและอายุยืน

จากเวฬุคาม วันหนึ่งเสด็จเข้าไปบิณฑบาตยังเมืองเวสาลี
และเสด็จไปยังป่าवालเจตีย์ ณ ที่ป่าवालเจตีย์ในเมืองเวสาลีนี้เองที่
ทรงปลงอายุสังขารว่าจะปรินิพพานอีก ๓ เดือนแต่นี้ไป

จากป่าवालเจตีย์เสด็จไปประทับยังภูฏาคารศาลา ป่ามหาวงศ์
ชานเมืองเวสาลีติดกับภูเขาหิมาลัย แล้วให้พระอานนท์ไปเชิญภิกษุทุก
รูปที่อาศัยอยู่ในเมืองเวสาลีมาประชุมที่อุปัฏฐาคารศาลา พระศาสดาทรง
ปรารภถึงธรรมที่พระองค์แสดงแล้วด้วยปัญญาอันยิ่ง มีสติปัญญา ๔
สัมมัปธาน ๔ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โภชณงค์ ๗ มรรคมืองค์ ๘

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย บัดนี้เราขอเตือนพวกเธอ สังฆารทั้ง
หลายมีความเสื่อมเป็นธรรมดา พวกเธอจงยังความไม่ประมาท
ให้ถึงพร้อม ความปรินิพพานแห่งตถาคตจักมีในไม่ช้า โดยล่วงไป
อีก ๓ เดือนแต่นี้ ตถาคตจักปรินิพพาน”

ครั้งนั้น เวลาเช้าพระผู้มีพระภาคเสด็จเข้าไปยังเมืองเวสาลี
เพื่อบิณฑบาต เสด็จกลับจากบิณฑบาต ทอดพระเนตรเมืองเวสาลี
แล้วรับสั่งกับท่านพระอานนท์ว่า

“ดูกรอานนท์ การเห็นเมืองเวสาลีของตถาคตครั้งนี้จักเป็นครั้งสุดท้าย”

จากนั้นเสด็จไปภัตตคาม นัตถิคาม อัมพคาม ชัมพูคาม และโกคนคร ที่โกคนครทรงแสดงธรรมที่เรียกว่ามहाประเทศ ๔ คือ วิธีตรวจสอบธรรมที่มีผู้กล่าวอ้างว่าเป็นพุทธพจน์หรือไม่ โดยเทียบเคียงว่าลงกับพระสูตรและพระวินัยหรือไม่

จากโกคนครเสด็จไปยังเมืองปาวา แคว้นมัลละมีราชธานี เป็นเมืองคู่แฝดคือเมืองปาวาและกุสินารา อยู่ไม่ห่างกันเท่าใด

ที่เมืองปาวานี้แหละที่ทรงพักที่สวนอัมพันของนายจุนทะ-กัมมารบุตร นายจุนทะได้เข้ามาเฝ้าและกราบทูลให้ทรงรับภัตตาหาร ณ บ้านของตนในวันรุ่งขึ้น ทรงรับด้วยดุชนิภาพ นายจุนทะให้ตระเตรียมของเคี้ยวของฉันอันประณีตและสุกรมัททวะเป็นอันมาก สุกรมัททวะนี้ความเห็นไม่ลงกันว่าคืออะไรแน่ ในพระไตรปิฎกดังกล่าว ท่านว่าเป็นชื่ออาหารชนิดหนึ่งซึ่งปรุงด้วยเห็ดอย่างหนึ่ง ซึ่งเห็ดชนิดนั้นหนูชอบกิน

พระพุทธองค์รับสั่งให้นายจุนทะอังคาสพระองค์ด้วยสุกรมัททวะ และอังคาสพระภิกษุสงฆ์ด้วยของเคี้ยวของฉันอย่างอื่น และให้ฝั่งสุกรมัททวะที่ยังเหลือเสียในหลุม

เมื่อพระผู้มีพระภาคเสวยภัตตาหารของนายจุนทะแล้วก็เกิดอาพาธอย่างแรง มีเวทนาคล้ายเกิดแต่การประชวรลงพระโลหิตใกล้จะนิพพาน

กล่าวคือทรงปวดท้องอย่างแรงและถ่ายเป็นเลือด อาการหนักจนนิพพาน ตรงนี้จะเห็นว่าทรงมีพระอาการหนักมาก แต่ยังไม่ทรงพระดำเนินจากเมืองปาวาไปกุสินาราได้อีก (เรานั่งรอดจากกุสินาราไปปาวาซึ่งจะเล่าต่อไป) ระหว่างทางทรงแวะไปที่โคนต้นไม้ต้นหนึ่งรับสั่งกะพระอานนท์ว่า “เราเหน็ดเหนื่อยนัก” ให้ไปผ่าเป็น ๕ ชิ้น ให้ประทับนั่ง และทรงกระหย่น้ำมาก ทรงให้พระอานนท์ไปตักน้ำใน

แม่น้ำน้อยมาให้เสีย แต่พระอานนท์กราบทูลว่า เกวียน ๕๐๐ เล่ม
เที่ยงข้ามแม่น้ำน้อย น้ำขุ่นเสียไม่ได้ รอให้ถึงแม่น้ำกกุธานที ซึ่งอยู่
ไม่ไกลนัก ที่นั่นน้ำใสเย็น มีท่าราบเรียบ จักทรงดื่มและทรงสนาน
พระองค์ที่แม่น้ำนั้น แต่พระผู้มีพระภาคก็รับสั่งข้าให้พระอานนท์
ไปตักน้ำมาให้เสีย เพราะทรงกระหายจัด ตรงนี้แพทย์พยาบาลจะ
เข้าใจว่าคนที่ท้องเดินนั้นจะมีอาการขาดน้ำ รับสั่งข้าอยู่ ๓ ครั้ง
พระอานนท์จึงไปตัก ปรากฏว่าน้ำที่ขุ่นกลับใสสะอาด อธิบายว่าเพราะ
พระตถาคตเป็นผู้มีฤทธิ์มีอำนาจมาก

สมัยนั้น ोरสเจ้ามีลละนามว่า ปุกกุสะ ออกจากเมืองกุสินารา
เดินทางไปยังเมืองปาวา ปุกกุสะ มีลบุตรเห็นพระผู้มีพระภาค
ประทับอยู่โคนต้นไม้ จึงเข้าไปเฝ้า ได้สนทนาธรรม ปุกกุสะได้ถวายคู่
ผ้าเนื้อละเอียดมีสีดั่งทองสิงคี ซึ่งเป็นผ้าทรง พระผู้มีพระภาคทรง
รับมาครองผืนหนึ่ง และให้ถวายพระอานนท์ผืนหนึ่ง แต่เมื่อปุกกุสะ
ถวายบังคมลาไปแล้ว พระอานนท์ได้น้อมคู่ผ้าเนื้อละเอียดที่มีสีดั่ง
ทองสิงคีคลุมพระวรกายของพระศาสดา ปรากฏว่าผ้านั้นเกิดเป็นสีแดง
ดั่งถ่านไฟ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

*“ในกาลทั้ง ๒ กายของตถาคตย่อมบริสุทธิ์ จิวรรณ
ผุดผ่องยิ่งนัก กาลทั้ง ๒ คือ ราตรีที่ตถาคตตรัสรู้บรมธรรมมา-
สัมโพธิญาณ ๑ ในราตรีที่ตถาคตปรินิพพาน ๑ ในปัจฉิมยาม
แห่งราตรีวันนี้ความปรินิพพานของตถาคตจักมี”*

จากนั้นเสด็จไปยังแม่น้ำกกุธานที ลงสรง เสียแล้วเสด็จ
ขึ้นไปยังอัมพวัน ตรัสเรียกพระจุนทกะให้ปูผ้าสังฆาฏิซ้อนกันเป็น
๔ ชั้น “เราเหน็ดเหนื่อยนัก จักนอนพัก” เมื่อหายเหนื่อยแล้วจึงเสด็จ
ต่อไป ข้ามแม่น้ำวิญญัติ เมืองกุสินารา ถึงป่าสาละอันเป็นที่แวะพัก
ของพวกเจ้ามีลละ พระผู้มีพระภาครับสั่งให้พระอานนท์ตั้งเตียง
ระหว่างต้นสาละคู่ หันศีรษะไปทางทิศอุดร “เราเหน็ดเหนื่อยแล้ว
จักนอน” นี่เป็นการนอนครั้งสุดท้ายของพระผู้มีพระภาค

หลังจากนั้นไม่มีรับสั่งอะไรอีกเลย ทรงเข้าปฐมฌาน ทุติยฌาน
ตติยฌาน จตุตถฌาน อากาสนัญญายตนะ วิญญาณัญญายตนะ
อาภิญญัญญายตนะ เนวสัญญานาสัญญายตนะ สัจญญาเวทิตินิโรธ

แล้วทรงถอนออกจากสมาธิ ย้อนกลับมาเป็นลำดับจนถึง
ปฐมฌาน แล้วกลับเข้าไปใหม่จากปฐมฌานสู่ทุติยฌาน ตติยฌานถึง
จตุตถฌาน ออกจากจตุตถฌานแล้วเสด็จปรินิพพาน

ณ ตรงต้นสาละคู่ที่พระบรมศาสดาเสด็จปรินิพพาน บัดนี้มี
มหาปรินิพพานสถูป (ดูรูป) และที่ติด ๆ กันนั้นมีมหาปรินิพพานวิหาร
เป็นภาพคู่กันคือสถูปกับวิหาร ในวิหารมีพระพุทธรูปปางปรินิพพาน
ซึ่งต่างจาก “พระนอน” โดยทั่วไป “พระนอน” โดยทั่วไปเหมือน
คนที่ยังมีชีวิต แต่พระพุทธรูปปางปรินิพพานนั้นคนปั้นเขาปั้นเก่ง ดูก็รู้
ว่าเป็นร่างกายของคนตายแล้ว อย่างที่พวกแพทย์ชอบพูดกันว่า flabby
คือส่วนต่างๆ ของร่างกายอ่อนตลก หลายคนน้ำตาไหลลงหน้าเมื่อ
ก้มลงกราบพระศาสดาปางปรินิพพาน ตรงที่ถวายพระเพลิงพระสรีระ
ของพระศาสดา ซึ่งอยู่ห่างจากมหาปรินิพพานสถูปไปกิโลเมตรเศษ มี
กองอิฐเก๋ากองใหญ่ขนาดภูเขาเยื้อง ๆ เรียกว่า มกุฏพันธนเจดีย์ (ดูรูป)

ในมหาปรินิพพานวิหาร

กำลังมาเยือนอยู่ ณ บัดนี้ นี่แหละครับที่พระบรมศาสดาเสวยภัตตาหาร เป็นครั้งสุดท้าย หรือที่เรียกว่าปัจฉิมภัต และจากที่นี่เองที่มีพระพุทธรูปเดินไปอีก ๑๘ กิโลเมตร ถึงศาลาในอุทยาน เมืองกุสินารา ด้วยพระอาการอาพาธหนัก เสดยน้ำที่พระอาสน์ที่ตกจากแม่น้ำน้อย ลงตรงและเสวยน้ำที่แม่น้ำกุสินาราที่ พระมหาโกวิทพาเราไปที่กุสินาราที่ตรงที่พระพุทธองค์ข้ามน้ำไปข้างโน้นด้วย เพราะตรงนั้นเป็นที่ตั้งตำที่อื่นๆ ตลิ่งชัน เป็นแม่น้ำไม่ใหญ่นัก ข้ามแม่น้ำไปเห็นนักบวชและโบสถ์ของฮินดู พวกเราบางคนได้ลงไปแตะน้ำในแม่น้ำกุสินาราที่ด้วยแม้เวลาจะผ่านไปมาแล้วถึง ๒,๕๔๖ ปี แต่ถ้าพูดถึงเวลาของจักรวาลแล้ว ก็เหมือนเพิ่งผ่านไปหยกๆ นี่เอง ที่พระบรมศาสดาได้เสด็จข้ามแม่น้ำกุสินาราที่ที่ตรงนี้ และเสด็จต่อไปยังสวนสาละที่กุสินารา เป็นปัจฉิมมรรคา ทั้งพระธรรมคำสั่งสอนไว้เป็นศาสดาแทนพระองค์

ธรรมกับองค์พระศาสดากลายเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

“ใครเข้าถึงธรรมก็เข้าถึงเรา” เป็นพระคำรัสตรัสจากพระ-

โอรส

แม้จะปรินิพพานไปแล้ว ๒,๕๔๘ ปี แต่ถ้าเราเข้าถึงธรรมก็เท่ากับเข้าถึงองค์พระศาสดา โดยธรรมแล้วพระศาสดาก็ยังคงทรงดำรงอยู่กับเราถ้าเราเข้าถึงธรรม

ธรรมเป็นสภาวะที่ดำรงอยู่ทั่วไปเป็นอนันตสภาวะ ถ้าเราถอนตัวจากกิเลสได้มากเพียงใด เราก็ยิ่งสัมผัสธรรมอันเป็นอนันตสภาวะเพิ่มมากขึ้นเพียงนั้น และเมื่อเข้าถึงธรรมก็เข้าถึงองค์พระศาสดา สัมผัสสัมพุทธเจ้า

และนั่นแหละคือวัตถุประสงค์ของ ๙๔ ชีวิต ท่องแดนพุทธภูมิ

เขียนเมื่อ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๔๖